

*К. В. РОГОВ, студент
(Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ)*

ВІЛЬНІ ЕКОНОМІЧНІ ЗОНИ В УКРАЇНІ ЯК ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Наукові праці МАУП, 2003, вип. 8, с. 141–143

Створення вільних економічних зон (ВЕЗ) у будь-якій країні передбачає розв'язання низки стратегічних завдань:

- прискорений розвиток окремих територій шляхом залучення інвестицій, у тому числі іноземних;
- створення конкурентоспроможних, експортно орієнтованих виробництв, що дозволяє урядам країн пом'якшувати кризові ситуації в національній економіці та в соціальній сфері в окремих містах чи регіонах.

Тому нині ВЕЗ розглядаються Україною як один з інструментів досягнення відкритості національної економіки світові та стимулювання міжнародного економічного співробітництва. Водночас формування ВЕЗ може розглядатися в Україні як засіб розв'язання проблем депресійних старопромислових або слабозаселених районів з низьким рівнем економічного розвитку.

Правове поле, де функціонують ВЕЗ в Україні, охоплює значну кількість законодавчих і нормативних актів, прийнятих починаючи з 1992 р. Правові й економічні основи статусу й функціонування ВЕЗ на території України чітко визначені Законом України “Про загальні принципи створення й функціонування спеціальних (вільних) економічних зон” і Концепцією створення спеціальних (вільних) економічних зон в Україні, затвердженою Кабінетом Міністрів України в 1994 р.

Створення спеціальної (вільної) економічної зони ініціюється прийняттям Верховною Радою України окремого закону для кожної спеціальної (вільної) економічної зони. При цьому закон про створення конкретної зони не може суперечити базовому закону.

Протягом 1998–1999 рр. на території України з прийняттям відповідних законів було конституційовано п'ять ВЕЗ: “Азов”, “Донецьк”, “Курортполіс

Трускавець”, “Славутич” і “Яворів”. Крім того, Президентом України підписано укази про створення ВЕЗ “Закарпаття”, “Інтерпорт Ковель”, “Миколаїв”, “Порт Крим”, на території Одеського морського порту.

У межах діяльності зі створення ВЕЗ вводиться спеціальний режим інвестиційної діяльності для територій пріоритетного розвитку (ТПР). Територія пріоритетного розвитку — це територія в межах міста, району, де склалися несприятливі соціально-економічні умови і встановлюється спеціальний режим інвестиційної діяльності з метою створення нових робочих місць. Спеціальний режим інвестиційної діяльності передбачає введення податкових, митних та інших пільг для суб'єктів підприємницької діяльності, які реалізують інвестиційні проекти, схвалені у встановленому порядку.

Таким чином, на рубежі 2002 р. в Україні створено дванадцять ВЕЗ. Дев'ять областей України і Автономна Республіка Крим мають території пріоритетного розвитку. За винятком ВЕЗ “Сиваш”, вільні економічні зони створені терміном на 30 років, а ВЕЗ “Донецьк” і “Азов” — на 60 років. Спеціальні режими інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку встановлено терміном на 30 років, крім Закарпатської області, де такий режим встановлений на 15 років.

Однак постановою Кабінету Міністрів України “Про заходи щодо створення й функціонування спеціальних (вільних) економічних зон і територій із спеціальним режимом інвестиційної діяльності” від 24.09.99 (№ 1756) встановлено тимчасовий мораторій на подання пропозицій щодо створення нових ВЕЗ і ТПР. Цією ж постановою схвалена Програма розвитку в Україні спеціальних (вільних) економічних зон і територій

зі спеціальним режимом інвестиційної діяльності на період до 2010 року.

Програмою визначені завдання, згідно з якими функціонування існуючих ВЕЗ повинно забезпечити роботою понад 87 тис. осіб, збільшити обсяг виробництва продукції на суму 3,9 млрд грн, додатково інвестувати понад 3,4 млрд дол. Очікуваним результатом функціонування територій зі спеціальним режимом інвестиційної діяльності повинно стати забезпечення роботою близько 304,3 тис. осіб, збільшення обсягів виробництва продукції на 25 млрд грн, інвестування понад 13,7 млрд дол.

Прикладами успішного впровадження цієї Програми є зони, які вже реально існують і успішно функціонують.

Перші спроби створення ВЕЗ “Закарпаття” були зроблені ще в 1992 р. на прикордонній території площею 200 га. У 1996 р. було отримано дозвіл на будівництво зони в межах консигнаційного комплексу “Чоп Інтерпорт”, а з січня 1999 р. згідно з Указом Президента України “Про ВЕЗ у Закарпатті” площу зони збільшено до 737,9 га. У цій зоні встановлюються спеціальні податковий, митний та інші режими інвестиційної діяльності.

У курортному місті Трускавець планується створити туристично-рекреаційну зону терміном на 20 років з наданням податкових пільг господарюючим суб'єктам. В Яворові передбачається створення ВЕЗ, яка складатиметься з трьох структурних підрозділів: автопорту “Краковець”, комплексної виробничої зони та науково-технологічного парку.

У ВЕЗ “Яворів” передбачено введення спеціального режиму економічної діяльності. Згідно з проектом у зв'язку з вивільненням персоналу комбінату “Сера” тут буде збудовано кілька нових підприємств: з виробництва сірчаної кислоти та гербіцидів, з пошиву спортивного одягу, нафтомасляний завод. Заплановано інвестицій на загальну суму 46, 8 млн дол.

Мета створення ВЕЗ “Славутич” у Київській області — організувати нові робочі місця для персоналу Чорнобильської АЕС, звільненого у зв'язку з достроковим виведенням її з експлуатації. Загалом планується створити 12 тис. нових робочих місць. Існує домовленість між урядом України та керівництвом Корпорації закордонних приватних інвестицій (США) про виділення 40 млн дол. для вкладення у ВЕЗ “Славутич” для її розвитку.

На базі морського порту Рені Одеської області передбачено створити комплексну ВЕЗ терміном

на 49 років, яка об'єднуватиме функції митної, транспортної, експортної та виробничої зон. Капітальні вкладення за проектом (що становлять приблизно 50 млн дол.) буде спрямовано на реконструкцію нафтового причалу, будівництво терміналу для перевалки мінеральних добрив, елеватора та інших об'єктів.

Північно-кримська вільна експериментальна економічна зона (ВЕЕЗ) “Сиваш” почала функціонувати з вересня 1996 р. Головна мета створення ВЕЕЗ — відродити виробничі підприємства, розміщені на її території. Кабінет Міністрів України затвердив до реалізації у ВЕЕЗ “Сиваш” 24 інвестиційних проекти загальною кошторисною вартістю 55 млн дол. Загалом адміністрація ВЕЕЗ “Сиваш” подала на узгодження 42 інвестиційних проекти, 34 з яких було затверджено. Нині право на пільги мають 24 суб'єкти зони, які реалізують 27 проектів загальною кошторисною вартістю майже 85,4 млн дол.

За розрахунками фахівців, на першому етапі функціонування ВЕЗ в Україні передбачається залучити близько 300 млн дол. вітчизняних і зарубіжних інвестицій. Однак світовий досвід переконує, що процес реалізації таких проектів достатньо тривалий, оскільки інвестори, насамперед зарубіжні, протягом двох-трьох років займаються “зондуванням” ситуації у країні, отримують інформацію про наявність економічних свобод і ступінь ризику. Навіть за умови створення сприятливого середовища для діяльності інвесторів у ВЕЗ і наявності стабільної стратегії економічного розвитку країни й законодавчої бази позитивних результатів діяльності зони можна очікувати не раніше як через п'ять років. При цьому не можна враховувати такий чинник прискореного розвитку зон, як наявність розвиненої інфраструктури, створення якої потребує асигнування значних коштів як на регіональному, так і на загальнодержавному рівні.

Проте в умовах формування ринкових відносин в Україні ВЕЗ мають значний позитивний потенціал. Вони є одним з інструментів досягнення відкритості економіки, її прозорості й стимулювання міжнародної економічної співпраці. Однак тільки в поєднанні з іншими елементами загальної стратегії економічного розвитку країни ВЕЗ здатні забезпечити активізацію підприємницької діяльності, залучення нових технологій, розвиток ринкових методів господарювання, а в кінцевому підсумку — збільшення обсягів виробництва й постачання високоякісних товарів і послуг як на внутрішній, так і на зовнішній ринок, додаткові

можливості для вирішення соціальних проблем регіонів і країни загалом.

Література

1. Ковалишин П. Напрямки розвитку та вдосконалення діяльності вільних економічних зон // Економіст. — 2001. — № 11.

2. Пила В., Чмир О. Підсумки і перспективи створення ВЕЗ в Україні // Управління економікою: теорія і практика. — 2000. — № 7.

3. Сіваченко І. Ю., Кухарська Н. О., Левицький М. А. Вільні економічні зони: Навч. посіб. — К.: Дакор; Алерта, 2001. — 480 с.

4. Хоменко В. Податковий полігон Криму // Голос України. — 2002. — № 34(2785). — 20 лют.